

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»**

**КРАЇНИ ПОСТРАДЯНСЬКОГО
ПРОСТОРУ
В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
БАГАТОПОЛЮСНОГО СВІТУ:
ІСТОРИЧНІ УРОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

КИЇВ 2016

УДК 94(4-11)+327
ББК Т3(0)+Ф4(0)
К – 77

Рекомендовано до друку Вченою радою Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 3 від 24 березня 2016 року)

Рецензенти:

Цветков О.Г., доктор історичних наук, професор
Мартинов А.Ю., доктор історичних наук, професор
Шайгородський Ю.Ж., доктор політичних наук, професор

Редакційна колегія:

Бульвінський А.Г., к.і.н., доц. (загальна редакція)
Рудяков П.М., д.філол.н., проф. (відповідальний редактор)
Стельмах В.О., к.політ.н. (технічний редактор)

Країни пострадянського простору в умовах формування багатополюсного світу: історичні уроки та перспективи : збірник наукових праць / за заг. ред. канд. іст. наук, доцента А.Г. Бульвінського; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. – 268 с.

У збірнику наукових праць представлені статті, присвячені аналізу проблем модернізації в країнах пострадянського простору в умовах формування багатополюсного світу.

Автори збірника досліджують місце держав пострадянського простору та їх об'єднань у сучасному багатополосному світі, проблеми соціально-економічного та політичного розвитку держав, які утворились після розпаду СРСР.

УДК 94(4-11)+327
ББК Т3(0)+Ф4(0)

*За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах,
відповідальність несуть автори.
Передрук можливий у разі посилання на автора і видання.*

© Національна академія наук України
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
ISBN 978-966-02-7888-2 2016

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПОЛЮСНОГО СВІТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Шморгун О.О. Світова геостратегія і пострадянський простір.....	5
Михальченко Н.Н. Методологические проблемы модернизации постсоветских стран.....	16
Толстов С.В. Сучасні міжнародно-політичні процеси як відображення еволюції міжнародної системи.....	26
Орлова Т.В. Зіткнення цивілізацій на пострадянському просторі і Україна.....	39
Чекаленко Л.Д. Нестійке сьогодні – запорука хиткого майбутнього (з досвіду СНД).....	47
Фомін С.С. Інтеграційні процеси на пострадянському просторі: євразійська інтеграція.....	54
Асдінова М.А. Чорноморський регіон і проблеми міжнародної безпеки початку ХХІ ст.....	64

ЧАСТИНА II

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ: РЕТРОСПЕКТИВА, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Будкін В.С. Концептуальні основи обґрунтування процесів соціально-політичної модернізації у дослідженнях науковців європейських пострадянських країн.....	73
Шморгун О.О. Політологічний вимір модернізаційної моделі влади авторитарно-мобілізаційного типу.....	93
Набока С.В. Особливості суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку європейських держав пострадянського простору.....	120
Бульвінський А.Г. Проблема модернізації сучасної Росії у контексті імперської державної традиції.....	130

Васильєв О.А. Особливості суспільно-політичної модернізації Казахстану.....	157
Метельова Т.О. Туркменістан: особливий шлях чи неодеспотія?.....	164
Добровольська А.Б. Трансформація політичної системи Молдови: історія пострадянського періоду.....	178
Рудяков П.М. Пострадянська трансформаційна парадигма Молдови та елементи несистемно-асинхронної модернізації в ній.....	193
Богданович І.І. Республіка Білорусь: позиціонування між Сходом та Заходом	209
Фомін С.С. Білорусь: курс на створення соціальної держави	224
Васильєв О.А. Регіонально-інтеграційні чинники соціально-політичної трансформації: порівняльний досвід Союзної держави Росії і Білорусії та ОДЕР-ГУАМ.....	237
Рудич Ф.М. Влада в незалежній Україні як сучасне суспільне явище..	252
Відомості про авторів.....	265

ЧАСТИНА I
ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ БАГАТОПОЛЮСНОГО
СВІТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ

УДК 327(4-11)

Шморгун О.О.

СВІТОВА ГЕОСТРАТЕГІЯ І ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР

В статті проаналізовано геостратигічні причини перманентної кризовості пострадянського простору та глибинні витоки українсько-російського конфлікту.

Ключові слова: геополітика, глобальна світосистема, Захід, Україна, США.

Шморгун А.А. Мировая геостратегия и постсоветское пространство.

В статье проанализированы геостратегические причины перманентной кризисности постсоветского пространства и глубинные истоки украинско-российского конфликта.

Ключевые слова: геополитика, глобальная мир-система, Запад, Украина, США.

Shmorgun O. World geostrategy and strategic analysis of post-Soviet space.

The permanent crisis origins of post-Soviet space and the background of Ukrainian-Russian conflict reviewed in an article.

Keywords: geopolitics, global world-system, West, Ukraine, USA.

За кулісами пропагандистських фейків

В інформаційному просторі Росії, Заходу та України нині існують лише позірно протилежні стереотипи, що базуються на знаменитому антирадянському «бренді» американської пропаганди епохи Р. Рейгана: протиставленні імперії зла – СРСР та імперії добра – США. Різниця лише в тому, що, якщо в якості «імперії зла» приймається сучасна Росія, то Україна оцінюється (і оцінюється цілком справедливо) як жертва агресії і анексії, як країна, народ якої який виступив проти кримінально-люмпенського режиму В.Януковича на Майдані Гідності, визначивши цим свою подальшу долю. Ціною крові своїх кращих синів українці остаточно здійснили європейський вибір, зробивши крок назустріч західній демократії, ринковій економіці, правовій державі. Україна довела всьому світові свою здатність гідно протистояти останній світовій імперії, яка застрягла у минулому (термін «застрягла цивілізація» належить А. Тойнбі) і весь час прагне протистояти загальносвітовим хвилям демократії.

Якщо ж за точку відліку береться ідеологічна позиція путінської Росії, то, навпаки, в якості «імперії добра» виступає російська неоімперія,

народ якої після багатьох років пострадянського руйнування, обумовленого західним і, насамперед, американським військовим, економічним та ідеологічним пануванням, нарешті, остаточно «піднявся з колін» і тепер не тільки відновлює свій радянський геополітичний статус, а й у якості унікальної за своїм духовним потенціалом, «духовними скрепами особливої «російської цивілізації» – православного «русского мира» покликаний (очевидно вищими силами) до порятунку світу від західного споживацтва та антидуховності.

За подібного підходу Україна виступає жертвою «происков мирового імперіалізму», яка так і не зрозуміла свого щастя – можливості єднання у сім'ї братніх народів на чолі з російським «старшим братом», дозволивши спокусити себе підступним західним ідеологам. А Росія, знищуючи економічний і людський потенціал і захоплюючи територію суверенної української держави (гарантом цілісності якої свого часу зголосилась виступати), звісно ж, веде військові дії не з Україною, а з блоком НАТО, який прагне на Схід з метою виходу безпосередньо на російські кордони для подальшої реалізації плану остаточного знищення російського військового і економічного потенціалу, а невдовзі і розчленування Росії, захоплення її території і величезних природних ресурсів.

Попри тотальну антиномічну протилежність цих підходів до розуміння пострадянських і світових геостратегічних перспектив, як це не дивно, вони мають одну спільну рису. Обидва передбачають довготривале непримиренне військово-економічне протистояння Росії із Заходом, фактично війну на знищення, яка триватиме доти, доки один з глобальних полюсів не ліквідує головну світову загрозу у вигляді чи то світового агресора – США чи світового «миротворця» – Росії.

Аналіз реального перебігу подій з моменту приходу до влади незамінного і практично незмінного російського «собиранеля земель» категорично не підтверджує описаних версій. Саме за путінського правління знову проявилася економічна рецесія, замаскована зростанням цін на енергоносії, надходження від продажу яких на дві третини формують бюджет країни. В. Путін, попри оголошене кремлівською пропагандою запровадження нового економічного курсу і створення, за визначенням А. Чубайса, ліберальної імперії, фактично відновив започатковане ще за Б. Єльцина та «младореформаторів» на чолі з

Є. Гайдаром знищення створеного за часів СРСР не тільки технологічного, а й наукового потенціалу, здійснив остаточну переорієнтацію країни на модель сировинної колонії. Ці процеси в Росії (як і на пострадянському просторі) відбувалися і відбуваються на тлі масової еміграції всього непересічного, декваліфікації якісної робочої сили та представників розумової праці.

За підрахунками ряду економістів, за рахунок високих цін на нафту і газ протягом правління В. Путіна було отримано від 1,5 до 3 трильйонів доларових прибутків, що дало змогу не тільки кинути крихти з барського столу – підвищити рівень споживання населення, а й дещо модернізувати економіку, збільшивши її наукомісткість та інноваційність. Колосальні валютні надходження було переважно розтрачено на забезпечення надспоживання «новими русскими» і виведено ними ж в офшорні зони. Сьогодні ці надбагатії, разом з путінським кланом під умовною назвою «Кооператив «Озеро», складаючи близько одного відсотка населення, володіють майже 80% національного продукту [5]. Провідні російські приватні і державні компанії на сьогоднішній день вже накопичили понад сімсотмільярдний зовнішній борг.

Опозиція, зокрема відомий неодицидент Б. Миронов, небезпідставно закидає Путіну системне знищення не тільки економіки, а й військового потенціалу країни. У 2007 р. В. Путіним було призначено міністром оборони А. Сердюкова, який багато в чому встиг здійснити комерційну «реорганізацію» як збройних сил, так і вищих військових учбових закладів Росії, яка супроводжувалася небаченим пограбуванням величезних матеріальних і фінансових цінностей, підривом обороноздатності країни. Показово, що карику справу, розпочату проти колишнього міністра оборони, припинено.

Численні факти, що підтверджують звинувачення у підриві боєздатності ВС Росії, наведено у виступі В. Ілюхіна на «суді офіцерської честі», який відбувся в 2011 р. і виніс В. Путіну звинувачувальний вирок (як повідомляли російські ЗМІ, сам доповідач, а також група інших опозиційних генералів невдовзі після вчинених ними актів громадянської непокорності померли) [10].

Подібну стратегію фактичного одноосібного володаря Росії М. Старіков намагається пояснити тим, що на першому етапі свого

правління «святий Володимир», як справжній гебіст, був вимушений приховувати великодержавні наміри, вдаючи із себе союзника Заходу. Після «повернення» Криму у рідне імперське лоно і «звільнення» українського Сходу він начебто обов'язково скине із себе західне колоніальне ярмо і разом з остаточним збиранням земель – як мінімум поверненням до колишньої геополітичної конфігурації ЄСРП – нарешті, поверне їх минулу велич і, вживаючи радянську термінологію, «дасть гідну відсіч світовим імперіалістичним силам». Переломним моментом у путінській стратегії, за версією цього прокремлівського пропагандиста, стала відома Мюнхенська промова В. Путіна у 2007 р., в якій він звинуватив Захід і США в агресивних намірах щодо Росії [11, с.20–51]. На підтвердження цих слів невдовзі було затверджено розраховану до 2020 року програму переозброєння російських збройних сил загальною вартістю 20 трильйонів рублів [3], якою, зокрема, передбачено нарощення їхньої ракетно-ядерної складової [8].

Така «легенда» діяльності колишнього агента КДБ у статусі рятівника Росії не витримує жодної критичної оцінки. По-перше, згубну для Росії неоліберальну політику в царині економіки не змінено і нині, а запроваджений урядом Д. Медведева і Голови ЦБ Е. Набіуліної економічний курс навіть під час останнього президентського послання 2015 р. В. Путін оцінив як ефективний і єдино можливий. І це за умови, що вже у 2011 р., задовго до запровадження санкцій за максимально високих цін на нафту, яка в окремі моменти доходила до 118 дол. за барель, почалось падіння ВВП Росії. Навіть після цього жодних структурних змін в економіці не зачатковано.

Про загальні негативні тренди краще за показники ВВП свідчить той факт, що якщо за правління Б. Єльцина дотаційними були лише близько половини російських федеративних регіонів, то на сьогодні дотаційними є 80 з 86 суб'єктів Російської Федерації.

Позірна алогічність

Як слушно зазначають навіть пропутінські налаштовані економісти високого професійного рівня, такі, як М. Делягін, М. Хазін, В. Катасонов, В. Іноземцев, С. Глазьев, реалізація грандіозної «визвольної місії» Російської імперії – утвердження російсько-православних цінностей у

всесвітньому масштабі, в тому числі, за допомогою низки локальних війн на існуючому економічному базисі, в принципі, неможлива. Ці фахівці пророкують не лише неминучий подальший занепад економіки, а й важкі соціальні катаклізми аж до розпаду Росії. Вони ж активно пропагують альтернативний курс національно-економічного відродження.

Зокрема, протягом останніх років активно працювали Ізборський та Століпінський клуби, а також Московський економічний форум, учасники яких дали нищівну характеристику всім спробам стримати інфляцію за допомогою стискання грошової маси і підняття відсоткової ставки за ситуації вкрай амортизованої, структурно деформованої, сировинно орієнтованої, імпортозалежної економіки, прогнозуючи прискорення економічного занепаду, який, за розрахунками російського економіста С. Жуковського, за умов накладення економічних санкцій та зростання військових витрат на ведення неоголошених війн та наростаючої втечі капіталу невдовзі обов'язково переросте у справжній колапс [5].

Констатується, що Центробанк Росії за своїм конституційно закріпленим статусом фактично є підконтрольним американській ФРС. Зокрема, він може здійснювати емісію карбованця лише у суворій відповідності з кредитними золотовалютними надходженнями. Тобто, економічна система Росії знаходиться в залежності від фінансових інститутів США, оголошених російською пропагандою, якщо не основним ворогом, то, принаймні, вицуватцем всіх нинішніх російських проблем.

Нещодавно було опубліковано чергову антикризову програму економічного розвитку, розроблену під керівництвом офіційного радника В. Путіна, академіка С. Глазьева. Суть цієї некейнсіанської програми полягає в тому, щоб різко, на 20 трильйонів рублів збільшивши монетизацію російської економіки з метою її модернізації, запустити 40% нині не завантажених промислових потужностей, відмовитися від стримування інфляції за допомогою політики дорогих грошей, що проводиться шляхом стискання грошової маси і збільшення рублевих кредитних ставок, яка вбиває економіку. Це, на думку фахівців, можливо лише за умови зменшення доларизації економіки, блокування відтоку капіталу в офшори (тільки у 2015 р. ця цифра сягнула близько 150 млрд. на рік), виведення міжнародних резервів з долара та євро тощо [2]. Здавалося б, за ситуації, що склалася, В. Путін та його камарилья повинні були б

вхопитися за ці плани пришвидшеної модернізації Росії обома руками і вже давно провести низку заходів з так званої деолігархізації та деофшоризації Росії. Проте далі декларацій типу оголошення амністії для тіньового капіталу справа так і не пішла.

Поведінка новітнього «великого кормчого» видається просто таки абсурдною. Адже за загальновизнаною гіпотезою, він вирішив реалізувати свої імперські шовіністичні амбіції і прагне не тільки відновити територію колишньої Російської імперії, повернути геополітичні «завоювання» СРСР у Східній Європі, а й знову здійснити переділ зон світового неоімперського впливу, зокрема, в регіоні Близького Сходу, за який СРСР десятиліття змагався із США. Проте очевидно, що в сучасному світі намагатися вирішувати геополітичні та гео економічні проблеми, ігноруючи внутрішні економічні проблеми та реальний економічний потенціал – абсолютно марна справа.

Все це породило різноманітні версії щодо справжніх намірів російського лідера в діапазоні від його психічної неадекватності до того, що він є завербованим агентом американських спецслужб, своєрідним «троянським конем», перед яким поставлено завдання остаточного знищення Росії. Відомий ведучий аналітичної програми «Нейромир» І. Бошенко кілька років тому висунув гіпотезу, що все путінське оточення зацікавлене у розпаді Росії, позаяк це дозволить йому, остаточно перевівши свої активи у західні банки і перебравшись на проживання у розвинені країни Європи та США, уникнути будь-яких карних переслідувань з боку російських державних правоохоронних органів.

На що сподівається Путін?

Ми ж вважаємо, що у діях Путіна простежується чітка і зрозуміла логіка, яка за даної ситуації, з урахуванням особистих світоглядних і психологічних рис російського президента і його кланового оточення, є гранично послідовною, і, як це не сумно констатувати, навіть на тлі економічного і соціального занепаду Росії, не позбавленою шансів принаймні на частковий успіх.

В. Путін, сподіваючись на свою п'яту колону у владних, економічних і військових структурах держави, безумовно, розраховує на те, що «запас міцності у Росії» більший, ніж у України. Швидше за все,

при цьому навіть не йдеться про плани подальшого розширення окупації шляхом прямої збройної агресії, а радше про очікуваний обвал уже в короткостроковій перспективі всіх політичних і економічних інститутів України і вимушений радикальний перегляд Заходом свого ставлення до Росії як єдиної сили, спроможної виконати в Україні роль «регіонального поліцейського», який за допомогою власних «миротворчих сил» візьме під контроль «екстремістські націоналістичні елементи», що «сіють хаос і руйнування».

Це відбувається на фоні поглиблення як світової, так і внутрішньої системної кризи в США. А це, своєю чергою, означає лише одне: необхідність ще більше компенсувати свої економічні проблеми за рахунок зовнішніх чинників і наростання хаосу і нестабільності в зоні так званих периферії і напівпериферії, за рахунок чого штучно підтримується курс долара [12]. Тому не випадково Україна давно сидить на наркотичній голці зовнішніх кредитів, а її «ломка» уже в найближчий час може закінчитись зломом всієї соціальної структури суспільства. Саме цим в кінцевому підсумку пояснюється і більш, ніж дивна нещодавня оцінка американським віце-президентом Дж. Байденом українського президента, прем'єра і спікера як трійці справжніх реформаторів [1].

Ми вважаємо, що розумінням європейськими контр елітами того, що насправді відбувається на рівні геостратегії значною мірою обумовлює і зростання правих рухів в Європі, яка знаходиться у фарватері пануючого загальносвітового тренду [15]. Йдеться, зокрема, і про намагання США взяти під контроль економіку ЄС [4]. А тому оцінювати європейські націоналістичні партії і рухи лише як путінських запроданців й екстремістів, особливо на тлі радикалізації маргінально-емігрантських осередків у Європі, є вкрай небезпечною помилкою [13].

В. Путін, який вже давно перевірів на практиці рівень деградації, продажності і навіть криміналізації великої частини нинішніх західних еліт, безумовно чудово віддає собі звіт стосовно всіх вищезгаданих реалій. Адже він і його оточення, яке виросло, сформувалось під час «великої кримінальної революції» ранньої пострадянської доби, є «плоть від плоті» нинішньої неоколоніальної світ-системи (попри те, що вичерпаність капіталізму у формі так званого фінансового імперіалізму визнавалась навіть на останніх давоських форумах).

Геостратегічна ситуація у світі виключно складна і неоднозначна, тому наведені вище мотивації і сподівання кремлівського режиму не можна назвати цілком безпідставними. Цим пояснюється та непослідовність США і, особливо, ЄС в «українському питанні» [6].

З великою долею ймовірності путінська кліка усвідомлює, що Росію в її нинішньому стані практично неможливо модернізувати, зупинивши процеси наростаючої деградації. Усі нинішні опозиційні антикризові програми є утопічними. Наприклад, незавантажені промислові потужності навіть за умови відновлення держзамовлення, у переважній більшості не здатні виробляти конкурентоздатну продукцію в режимі імпортозаміщення. Тим більше за ситуації, коли в Росії практично знищено науково-технічний потенціал і механізми відтворення високоякісної робочої сили. Вже не кажучи про те, що реальні реформи виходять за межі власне економіки і пов'язані зі складними процесами націотворення, які в принципі не можливі в Росії, де імперія завжди розглядалась як більш ефективне геополітичне утворення порівняно з модерною політичною нацією. За такої ситуації навіть відносна м'якість західних санкцій (можливо, навіть заздалегідь врахована) лише сприятиме плавному спусканню нинішньої Росії «на гальмах».

«Коллективному Путіну» вкрай потрібна економічна і військова підтримка ззовні хоча б заради забезпечення своєму режиму і особисто собі пожиттєвого правління. Звідси і збереження прозахідного економічного блоку уряду і його безперспективної економічної політики. Ось чому персонально В. Путін, який насправді абсолютно позбавлений будь-яких патріотичних ідеалів, а тому і сентиментів щодо долі власного народу, всі роки свого правління проводить послідовно компрадорську стратегію, спрямовану на ліквідацію «зайвої» енерговитратної частини економіки (окрім ВПК) разом з «непотрібним» населенням і схвалює практику постійного збільшення Центробанком капіталовкладень в цінні папери американського казначейства, обсяг яких в певні періоди сягав 120 млрд. дол. Що ж до «заощаджень» російських олігархічних «патріотів» у західних банках, то, за деякими оцінками, вони вже сягнули півтрильйона доларів.

Дійсні причини знаменитої, витриманої у дусі холодної війни Мюнхенської промови В. Путіна, а потім форсування анексієвих дій по

відношенню до України і загравання з Китаєм, мають лише одну мету – набивання собі ціни задля збереження за допомогою Заходу статусу політика міжнародного масштабу і водночас «смотрящего» по Росії. До цього його спонукали події Арабської весни. Зокрема той факт, що незважаючи на те, що М. Каддафі виплатив величезне відшкодування жертвам авіаційних терактів, до яких була причетна Лівія, після чого Рада Безпеки ООН відмінила санкції проти цієї країни, та ініціював багатомільярдні економічні стосунки з європейськими країнами, було інспіровано заворушення, наслідком яких стало скидання і страта лівійського лідера. Також каталізатором для агресивності Путіна стали і події в Україні, наслідком чого була втеча «авторитета» державного масштабу В. Януковича.

Відчувши небезпеку застосування по відношенню до нього традиційної для західної колоніальної політики тактики періодичної зміни надто амбіційних туземних князьків (з одночасним вішанням на них провини за всі попередні роки руйнування держави), а потім отримавши відкоша від китайських лідерів, які не хочуть брати його на утримання і прагнуть досягти своїх геополітичних намірів мінімальною ціною, не вступаючи в конфлікт із Заходом, сьогодні за допомогою сирійської авантюри В.Путін робить відчайдушні спроби знову відновити «партнерські» стосунки з своїми колишніми покровителями. Російський політолог В. Белковський навіть вважає, що Путін взагалі не збирався іти на нове президентське «переобрання», і лише страх розділити долю відставних тиранів спонукав його до переходу у рішучий контрнаступ.

В. Путін та його оточення виходять з того, що є незамінними задля збереження і зміцнення системи вже не етатистсько комуністичного і не ультра націоналістичного, а екстремістського псевдолібералізму і можуть виконати унікальну місію, спрямовану на збереження, стабілізацію і навіть збалансування нині розбалансованої системи світового лихварства. Вони вважають, що Росія, яка геополітично розташована на євразійському просторі перебуває на рівновіддалені від Європи, Китаю, Близького Сходу, і, маючи ядерну зброю, зможе забезпечити в цьому величезному регіоні збалансування різноспрямованих геополітичних та гео економічних векторів, що особливо важливо саме для США, які прагнуть посилити свій вплив на ЄС і стримати економічно-військову експансію Китаю

насамперед у регіоні Південно-Китайського моря (монопольний контроль над морським транзитом в цьому регіоні оцінюється в 1,5 трлн дол.) [7]. Все це, на думку правлячого в Росії клану дає їхньому ставленню право на статус геополітичного лідера напівпериферії, так би мовити, головного сателіта західної метрополії, незважаючи на економічну відсталість Росії і вкрай низьку питому вагу її економіки у світовому ВВП.

Точка неповернення

На наш погляд, стратегічна помилка політичного кумира переважної більшості росіян полягає в тому, що в кращих традиціях уявлення про стабільність як підмороженість (К. Леонтьєв) штучного імперського утворення, яке фактично гние заживо, він вважає, що існування нинішньої Росії в стагнаційному статусі світового поставщика енергоносіїв можливе ще достатньо довгий час. Насправді, «точку неповернення» для сучасного російського неоімперського утворення, яке прагне протиставити себе модерній політичній нації, пройдено. І питання не тільки в економічному, соціальному і духовному колапсі нинішньої Росії.

Справа в тому, що цей неприродний поліетнічний конгломерат не тільки економічно, а й цивілізаційно різнотипних анклавів міг існувати лише за специфічних умов відсутності справжнього геополітичного та гео економічного тиску ззовні (чим і була обумовлена можливість просторового розширення, що ще більше аморфізувало політичну структуру і об'єктивно породжувало небачену бюрократично-корупційну централізацію цього «колосу на глиняних ногах»). Зараз же глобальне ставлення до російської території з боку сусідів майже по всьому периметру суходільних кордонів докорінно змінилось. Росія справді перетворюється на геополітичну воронку, в яку затягує її сусідів їхні геополітичні та гео економічні інтереси [14]. Якщо додати до цього демонстративну агресивність нинішнього російського лідера і постійне використання ним останнього козира – ядерного шантажу, і те, що, як справедливо вважає Б. Миронов Захід буквально жажнула успішна корупційна діяльність російських спецслужб в Старому і навіть Новому світах, у лідерів провідних країн просто не має іншої альтернативи, ніж демонтаж і спроба мирної фрагментаризації не просто режиму, а всього «русского мира» за моделлю розпаду СРСР [9].

Успіх хоча б відносно мирного сценарію розвитку подій у кінцевому підсумку буде залежати не тільки від того, наскільки швидко зможуть сформуватись і перебудуватись місцеві власне національні російські еліти, а від того, наскільки успішно буде відбуватись перебудова всього нинішнього глобального геополітичного простору на засадах максимально ефективної взаємодії національних і наднаціональних геополітичних утворень. Йдеться про процеси ренаціоналізації, контури якої попри всі етно-консервативні відхилення проглядають у Центрально-Східній Європі, в успішності яких є й запорука порятунку України.

Використані джерела та література:

1. Байден : Вместе Гройсман, Порошенко и Яценюк смогут создать по-настоящему свободную, единую и демократическую Украину. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gordonua.com/news/politics/Bayden-Vmeste-Groysman-Poroshenko-i-YAcenyuk-smogut-sozdat-po-nastoyashchemu-svobodnyu-edinuyu-i-demokraticeskuyu-Ukrainu.html>.
2. Глазьев предложил напечатать 20 трлн рублей для поддержки экономики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.finanz.ru/novosti/valyuty/glazev-predlozhil-napechatat-20-trln-rublej-dlya-podderzhki-ekonomiki-1000800759>.
3. До 2020 года на армию РФ будет потрачено 20 триллионов рублей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forum.vkt.ru/viewtopic.jsp?id=2057291>.
4. Европа пришла в бешенство от безрассудства США, которые «сеют лишь хаос». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svidomonews.blogspot.com/2016/01/blog-post_69.html.
5. Жуковский В. 80% россиян через 1,5 года окажутся в состоянии хронической бедноты / В. Жуковский. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://philologist.livejournal.com/8106870.html>.
6. Киселев Е. Год «хромой утки»: 13 тревожных месяцев для Украины / Е. Киселев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.eizvestia.com/news_politics/full/856-god-hromoj-utki-13-trevozhnyh-mesyacev-dlya-ukrainy-kiselev.
7. Неклеса А. Геоэкономическая формула мироустройства Траектории России в новом универсуме / А. Неклеса // Материалы научного семинара. Вып. № 1. – М. : Научный эксперт, 2009. – С. 9-56, 119-131.
8. Перспективы развития Вооруженных Сил Российской Федерации. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://goup32441.narod.ru/files/ogp/001_oporn_konspekt/2012/2012-07-3.htm.
9. План «Анактода» близиться к завершению. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svidomonews.blogspot.com/2016/01/blog-post_70.html.
10. Путина приговорили закрытым судом военного трибунала. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forum-msk.org/material/lenty/5500195.html>.
11. Стариков Н. Национализация рубля – путь к свободе России / Н. Стариков. – СПб: Питер, 2011. – 336 с.
12. США – 2015: 58 фактов настолько диких, что многим в них сложно поверить. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cont.ws/post/170892>.
13. У Європарламенті стурбовані відродженням Центрально-Східної Європи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banderivets.org.ua/u-yevroparlamentisturbovani-vidrodzhennyam-tsentralno-shidnoyi-yevropy.html>.

14. Шморгун О. Єдиним виходом є докорінна зміна суспільно-економічного ладу / О.О. Шморгун. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page168-2618.html>.
15. Шморгун О. Економічна і духовна неоднорідність в ЄС більша, ніж була до його заснування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page174-2710.html>

УДК 316.422(4-11)

Михальченко Н.И.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ПОСТСОВЕТСКИХ СТРАН

В статье рассматриваются проблемы модернизации с точки зрения цивилизационного подхода. Предлагается оригинальное видение сущности модернизации, а также оптимальной модернизационной модели для Украины и других постсоветских стран.

Ключевые слова: модернизация, цивилизационный подход, трансформация, глобализация.

Mikhailchenko N. **Methodological problems of modernization of post-Soviet countries.**

The article deals with the problems of modernization in terms of civilizational approach. It is proposed the original vision of modernization essence, as well as the optimal model for the modernization of Ukraine and other former Soviet countries.

Keywords: modernization, civilizational approach, the transformation, globalization.

В научной и публицистической литературе модернизация все чаще рассматривается под углом зрения цивилизационного фактора. Один подход, по нашему мнению, односторонний, рассматривает модернизацию как приобщение к европейской (христианской) цивилизации. Другой, более взвешенный, рассматривает модернизационные процессы в границах концепции плюрализма развития мировых цивилизаций, когда модернизация рассматривается как естественный, но ускоренный процесс освоения уже имеющихся цивилизационных достижений в рамках «своей» цивилизации и включение в общественную жизнь страны достижений других цивилизаций.

Во втором подходе нередко проходит «красной нитью» тезис не только об освоении научно-технологических достижений цивилизаций, но и духовных принципов устройства обществ. В данном случае есть основание говорить, что современная великая, глобальная трансформация обществ все больше зависит от духовной сферы взаимодействия